

Kulturne slike s Kranjskega.

Spisal Jos. Ciperle.

47. Kranjski meščani.

Kranjski meščani so imeli vedno svoje muhe. Kranjska mesta so imela res nekaj več pravice nego vasi, zato so si pa prebivalci tudi vedno domišljavali, da so nekaka višja bitja, nego vaščani ali kmetje, akoravno je meščanom tekla tudi zibelka na kmetih. Sicer pa, da se meščani imenujejo meščane, tega ni še prav dolgo. Do zadnjih desetletij so bili le „purgarji“; in še dandanes se zdi nekaterim beseda meščan preprosta, zato je še danes toliko purgarjev po Kranjskem. A tudi kmetov niso poznali nekateri meščani. Kmet se je imenoval v meščanskem narečju „paver“, in bil je meščanom pravi pravcati vzor neotesanosti, nerodnosti in nevednosti. To je pa tudi res, da meščani sami niso bili Bog zna kako politirani. Dokler so nosili kmetje slovensko narodno nošo, so se ločili od njih po drugače prirojenih hlačah in suknjah; kar se pa tiče duševne olike, so pa bili vedno na isti stopinji, na kateri so bili kmetje. Sedaj, ko pa nosijo tudi kmetje gosposke hlače, je pa izginilo kar vsako nasprotje med kmetom in meščanom. Saj je še danes na stotine meščanov, ki ne znajo ne čitati ne pisati. Po pravici se pravi o Kranjskih meščanih: „Kadar gredo kmetje na polje, ni meščanov doma.“

Vendar prebivalci kmečkih občin so se vedno zavedali svoje slovenske narodnosti. Oni so volili tudi za časa najhujšega nemškega in nemškutarskega pritiska na Kranjskem narodne zastopnike v razne zbornice. Vsa čast jim bodi! Ali te časti se ne more pripisati prebivalcem mest in trgov. Ti so bili svoje dni strašni in zagrizeni nemškutarji. Nemška beseda se jim je toliko priljubila, da bi bili najraje pozabili slovenščino. Mislil bi pa človek, da je bilo kranjskemu nemškutarju potreba, da je znal vsaj za silo lomiti nemščino. Vendar njih ogromna večina ni znala pri vsi svoji ljubezni do nemščine izustiti niti enega poštenega nemškega stavka. Toda nemškutarji so bili vse eno. Govorili pa naši nekdanji purgarji tudi slovenski niso. Ločili so se od drugih živečih in govorečih bitij po tem, da so blebetali neko prečudno mešanico, v koji so bile v mični zvezi slovenske in nemške in semtertja tudi laške besede. Vsako Kranjsko mesto je imelo svoj poseben jezik: v Ljubljani se je govoril ljubljanski, v Loki loški, v Novem Mestu novomeški jezik i. t. d. Eden je imel več, drugi manj tujk v sebi; a ločil se je tudi drug od drugega po bolj ali manj strašanskem zavijanju in spakdranju bodisi nemških ali slovenskih besed. Pomislimo le, da se n. pr. Ločana takoj pozna po jeziku, da je Ločan, naj govori še tako dobro slovenščino. Sedaj pa si predstavljajmo Ločana govorečega slovensko-nemško mešanico, kako doni to na uho! Čudno je le to, da so se priseljeni Tirolci okolo Loke čisto poslovenili, meščani v Loki so se pa hoteli kar s silo ponemčiti. Se celo krščanskega nauka se niso hoteli učiti do leta 1862. v slovenskem jeziku. V kazni za to jim je pa „mačka sv. Duba snedla“. Prav se jim je zgodilo. Sedaj pa naj gledajo, kdo jih bo razsvetlil.

Poleg tega pa, da so Kranjski meščani pačili slovenski in nemški jezik, pačili so tudi svoja imena. Vsak Konjšek je postal Kanschegg, Železnikar Schelessinger, Račič Ratschitsch, Rovtar Rauter, Zalaznik Salassnigg, Pečohar Petschacher in Brlogar celo Ferlacher. No,

hvala Bogu, zadnji čas so se pa zopet prikazali na dan Pečoharji in Brlogarji. Slekli so svoje spakdrano ime.

Sploh so se pa v zadnjih letih radikalno poboljšali naši meščani razen Tržičanov: govore zopet slovenski, čutijo slovenski in volijo zopet narodnjake v razne zastope. Seve, semtertja še piči kakega meščana kaka nemška muha. Temu se pa tudi dolgo Tržiški „deutschpohrustarji“ ne bodo mogli ustavljati. Tudi oni se bodo izpametovali ter tudi v dejanji pokazali, da je tudi njih rodila slovenska mati.

48. Prebivalci po Kranjskem.

Po raznih delih Kranjskega imajo pa prebivalci razna imena. Prebivalci celega Loškega okraja se imenujejo kar kratko in malo Ločane, prebivalci Bohinjske doline so Bohinjci, prebivalci planinskih višav so Planinci ali Planšarji („Planšar z Mino po domače“), prebivalci po Tuhinjski dolini nad Kamnikom so Tuhinjci, prebivalci ob zgornji Savi so Dolinci in ob spodnji Posavci, oni po Moravski dekaniji pa Moravčani. Cerkljanski župljani in oni okolo Vodic so pa Puhličarji, ker imajo puhlo t. j. debelo zemljo. Toda če tudi je izraz „Puhličar“ posnet po puhli zemlji in ne po ljudeh, vendar ni v Cerkljanski župniji prav primerno izgovoriti tega imena, zakaj gotovo bi se vnela vsled tega burna debata, katere konec bi bil pretep. — Koprivčani se imenujejo sami Kropivničane, Gorjušcem pa pravijo Bohinjci: Gorjušmani.

Južno od Moravč je dvoje sel: Zgornje in Spodnje Prekre. Prebivalce teh krajev imenujejo Moravčani Prekrovce. Ti ubogi ljudje se pa dozdevajo Moravčanom, da še niso taki odličnjaki, nego so oni sami. Zato imenuje pristen Moravčan vsakega okornega človeka Prekrovca. Ali tudi Moravčani niso pri okoličanih v posebni časti, zakaj predobro je znano, da pristen Moravčan ne zna celo ločiti zajca od mačke.

Nad Kamnikom je pa selo Palovče imenovano, in Palovčani so Kamničanom to, kar Moravčanom Prekrovci. Palovčan je neotesanec, ki ni goden za kamniške salone. „Ješ kot Palovčan, hodiš kot Palovčan, govoriš kot Palovčan“ — to je v Kamniku vedno izraz poniževanja. Zato pa imenujejo Palovčani in drugi okoličani Kamničane metlarje, ker so svoje dni z metlami streljali na Turka.

Ljubljančanom so pa barjani isto, kar Kamničanom Palovčani. Prava „Ljubljanska srajca“ pravi vsakemu, ki se ne vede prav tako, kakor misli, da je prav, da je „morostar“. Morost imenuje Ljubljančan barje.

(Dalje prih.)

Naši dopisi.

Iz sežanskega okraja. Občni zbor učiteljskega društva za Sežanski šolski okraj je bil dne 4. t. m. v Stanjelu. Vdeležilo se ga je 35 učiteljev in 2 učiteljici; od teh je bilo 13 učiteljev in 1 učiteljica iz sosednje nam vipanske doline, ki sodi pod Goriški šolski okraj. Predsednik temu društvu, g. Anton Kosovel, nadučitelj v Sežani, otvori sejo kmalu po 10. uri ter presrečno pozdravi zbrane društvenike, osobito pa navzoče nam goste iz bližnje divne vipavske doline. Z lepimi besedami navdušuje društvenike, naj složno delujejo — sebi in šolstvu v blagor. Spominja se rajnkih učiteljev Ivana Štruklja in Antona Koršiča, ki sta letos v najlepši moški